

EXERCITAREA PUTERII DE CĂTRE
CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN CARANSEBEȘ
ÎN PERIOADA
NOIEMBRIE 1918 — AUGUST 1919

În condițiile create de înfrângerea Puterilor Centrale „*aparatul de stat al fostei stăpîniri era paralizat, serviciile cele mai multe și-au întrerupt funcționarea, unele mai funcționau automatic, altele erau cu totul părăsite*”¹.

Situația nu era diferită nici la Caransebeș, lipsurile generate de război, abuzurile fostelor autorități generînd un noian de probleme ce se vor regăsi pe agenda de lucru a Consiliului. Pe măsură ce sub conducerea de facto a lui Petru Barbu (oferise banca sa drept sediu Consiliului) chestiunile aduse spre rezolvare își găseau soluția, prestigiul Consiliului crește în oraș și în împrejurimi.

Problemele sînt din ce în ce mai diverse. Încă din 7 noiembrie un grup de cetățeni, țărani, se adresează cu cererea de a li se aproba reînchiderea cazanelor de ținută și cu mult mai importanta solicitare de a se sistă rechizițiile, de a se înapoia produsele rechiziționate și de a se renunța la robote. Cererile erau cît se poate de convingător motivate². Pentru a asigura aprovizionarea orașului Consiliul a trebuit să stăvilească tendințele de speculă cu alimente, sare, petrol și alte produse de bază³. În același scop, Consiliul hotărăște încă din 12 noiembrie interzicerea „*exportului*” alimentelor și rechiziționarea făinii aflate în depozitele brutarilor⁴. Pe linia aceluiași preocupări în ziua următoare Consiliul interzice „*exportul*” de vite și hotărăște rechiziționarea alimentelor găsite de Gheorghe Neamțu, secretarul Consiliului⁵. Preocupat de starea de sănătate a locuitorilor, Consiliul preia în ziua de 18 noiembrie spitalele hotărînd că aici

¹ Romul Boilă, *Consiliul dirigent, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918—1928*, vol. I, Cultura Națională, București, 1929, p. 90.

² Alexandru Porțeanu, *Lupta revoluționară a maselor populare din județul Caraș-Severin pentru Unirea cu România. (Documente din Arhivele C.N.R. 1918)*, în *Banatica IV*, Reșița, 1977, dos. 6, p. 324.

³ Gheorghe Neamțu, *Activitatea Consiliului Național Român din Caransebeș, nov. 1918, aug. 1919. Amintiri și documente*, tiparul Tipografiei Diecezene, Caransebeș, f.a., p. 24.

⁴ Alexandru Porțeanu, *op. cit.*, doc. 16, p. 331.

⁵ *Ibidem*, doc. 21, p. 337.

vor fi tratați și soldații⁶. La inițiativa profesorului Cioloca se organizează în comunele rurale un serviciu sanitar dotat cu cele necesare și se iau măsuri pentru combaterea „*morbului spaniol*” (gripa) ce bîntuia în acea vreme⁷. După modelul Consiliului din Caransebeș și cei din Mehadia rezolvă numeroase probleme economice și sociale în cadrul unor ședințe caracterizate prin spiritul liber și democratic în care sînt exprimate opiniile, prin justetea rezoluțiilor date, chiar și atunci cînd în joc se află și interese ale unor membri ai Consiliului. Astfel, în 24 noiembrie se interzice și aici „*exportul*” vitelor, acesta putîndu-se face numai cu acordul Caransebeșului sau Aradului, hotărîndu-se și rechiziționarea cazanelor de țuică⁸. În 30 noiembrie Consiliul din Mehadia decide să ia legătura cu Comunitatea de avere, pentru rezolvarea problemei pășunatului. Tot cu acest prilej se propune alcătuirea de liste pentru ajutorarea cu lemne și cărbuni a celor săraci. De asemenea, se propune ca grănicerii veniți la cură la Băile Herculane să poată beneficia de cazare grătuită sau foarte ieftină⁹.

La Caransebeș ca și la Mehadia consiliile naționale apelează la bănci, la oraș și pretură pentru susținerea gărzilor naționale¹⁰.

Cu gîndul la viitor, Consiliul caransebeșean cere imediată destituire a funcționarilor ce nu vorbesc românește și nu depun jurămîntul de credință¹¹. La Cornereva și Mehadia se hotărăște introducerea limbii române în școli și înlocuirea inscripțiilor ce nu erau în limba română¹². O activitate la fel de prodigioasă se desfășoară și în alte comune (Plugova, Iablanîța, Petnic, Topleț, Orșova ș.a.) unde consiliile naționale române beneficiind de întregul sprijin al țărănimii, dornică să scuture de pe umerii săi povarile de tot felul, exercitau atribuțiile organelor administrative¹³.

Rolul major pe care-l joacă în întreaga viață politică și administrativă din fostul cerc electoral Caransebeș, ridică continuu prestigiul Consiliului național român din Caransebeș care „*era atotputernic în oraș (. . .) dar nu a abuzat de situația sa*”¹⁴.

Pe adresa Consiliului sosesc scrisori de adeziune ca cea a Comunității de avere¹⁵ și a Sfatului învățătorilor români din graniță, constituit la 21 noiembrie 1918¹⁶.

Consiliului din Caransebeș i se cer și lămuriri de ordin procedural. Astfel, notarul Ion Tanco din Buchin cere să i se lămurească în ce raport

⁶ Gheorghe Neamțu, *op. cit.*, p. 224.

⁷ Direcția Generală a Arhivelor Statului București, Fond C.N.R. Caransebeș, dosar 10, f. 1, dosar 138, f. 1—2. (în continuare D.G.A.S.).

⁸ Alexandru Porțeanu, *op. cit.*, doc. 29, p. 346.

⁹ *Ibidem*, doc. 35, p. 352.

¹⁰ *Ibidem*, doc. 29, p. 347, Gheorghe Neamțu, *op. cit.*, loc. cit.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Alexandru Porțeanu, *op. cit.*, doc. 18, p. 334; doc. 29, p. 346.

¹³ Gheorghe Neamțu, *op. cit.*, p. 224.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 24—25.

¹⁶ *Ibidem*, p. 54.

se află față de Consiliul național comunal. I se răspunde că are datoria de a se subordona acestuia¹⁷. Tot ajutor și sfat se cere și din Rusca Montană, unde membri Consiliului mixt român-german „*nici idee au ce datorii și drepturi au*”¹⁸. Dar relevantă pentru autoritatea și prestigiul Consiliului național român din Caransebeș, ca și pentru capacitatea sa efectivă de a lua măsuri și a le face respectate, este intervenția Secției tehnice a căilor ferate din Hațeg care cere și obține protecție pentru calea ferată devenită obiectul unor jafuri devastatoare¹⁹.

Un loc central în preocupările și activitatea Consiliului național român din Caransebeș l-a constituit organizarea și înzestrarea gărzilor naționale. La 7 noiembrie 1918 soldații români dislocați în Caransebeș hotărârau că: „*Sfatul militar român din Caransebeș constituindu-se, se declară organ executiv al Sfatului național român local și împreună cu dinsul supus Marelui Sfat Național Român Central și de datorință primordială își impune servițiul pentru restabilirea și susținerea ordinii și liniștii reclamate de demnitatea națională și de realizarea prefacerilor în curgere*”²⁰. Consiliul se îngriji de la bun început să alcătuiască regulamente ce impresionează prin precizie fiind demne de tradiția grănicerească. Preocupându-se de chestiunile de ordin tehnic, redactorii regulamentului nu au omis nici importanta problemă a „*dezvoltării simțului național român*” și al propagandei „*la sate și la gară prin oficerii esmiși*”²¹. Garda națională fusese gândită ca un instrument al voinței naționale și trebuia să devină aceasta. Dealtminteri nici un efort nu era prea mare când era vorba de educarea sentimentului național. Se editează „*Cărticică de cîntece naționale și doine*” iar ziarul „*Lumina*” publică în coloanele sale poezii patriotice²².

Dotarea gărzii naționale nu a ridicat probleme, cei 230 de membri beneficiind, prin dezarmarea trupelor austriece și germane în trecere, de 7 mitraliere, circa 200 arme, 3 camioane, 500 garnituri haine, păături, cai, trăsuri ș.a. Dealtminteri Consiliul a făcut dese apeluri pentru sprijinirea materială a gărzii la băncile particulare, comercianți și industriași²³. Faptul că asigurarea tehnico-materială era dintre cele mai bune, rezultă și din hotărîrea de a trimite surplusul de arme la Arad unde se simțea nevoia lor²⁴. Comandant al Gărzii naționale române a fost numit căpitanul Alexa Hamat, comanda subunităților fiind încredințată unor tineri ofițeri români în rezervă.

După modelul gărzii din Caransebeș s-au constituit și gărzile locale comunale formate din soldații întorși de pe fronturi, conduse în cele mai multe cazuri de ofițeri sau subofițeri în rezervă. Deși norma de recrutare

¹⁷ D.G.A.S. București, loc. cit., dosar 46, f. 1.

¹⁸ Alexandru Porțeanu, op. cit., doc. 12, p. 327.

¹⁹ Gheorghe Neamțu, op. cit., p. 25.

²⁰ D.G.A.S. București, loc. cit., dosar 14, f. 1.

²¹ Alexandru Porțeanu, op. cit., doc. 14, p. 329.

²² Gheorghe Neamțu, op. cit., p. 35.

²³ Ibidem, p. 38.

²⁴ Alexandru Porțeanu, op. cit., doc. 16, p. 331.

pentru gărzi fusese stabilită la 50% din numărul locuitorilor comunei²⁵, în multe părți Garda națională a devenit fenomen de masă, ca la Turnu și Ruieni unde „s-a decis de întreg poporul român din comună constituiesc Garda națională română”²⁶. Din rapoartele pe care esmișii le făceau în ședințele Consiliului național român din Caransebeș rezultă că țăranii se înrolau cu însuflețire în gărzile naționale, socotind acest lucru drept o mare cinste și îndatorire. Uneori constituirea Gărzilor naționale prilejuia serbări de o deosebită solemnitate, ca la Ohaba Bistra, unde 500 de gardiști de pe Valea Bistrei au depus jurământul regulamentar „conștiu de îndatoririle ce ni le impun vremurile istorice de azi jur ca în toate manifestările vieții mele voi fi credincios Națiunii Unitare Române”²⁷.

În organizarea gărzilor s-au întâmpinat și greutăți surmontate însă cu sprijinul prompt acordat de caransebeșeni. Astfel, sătenii din Petnic solicită și obțin din Caransebeș 10 puști pentru Garda națională²⁸. La fel vor proceda și cei din Cornereva, care după ce se angajează să facă serviciul fără plată, solicită și ei arme de la Caransebeș²⁹.

Faptul că gărzile comunale și-au făcut pe deplin datoria este ilustrat de numărul redus al solicitărilor de ajutor în detașamente ale gărzii din Caransebeș, solicitări ce s-au produs numai în cazuri extrem de grave cum a fost cel din Cornea unde caransebeșenii au deplasat cu promptitudine un detașament de 10 soldați comandați de un ofițer³⁰. Ca urmare, prin întreaga lor activitate gărzile au binemeritat aprecierile și simpatia populației. Așa se face ca atunci când administrația militară sîrbă a impus dizolvarea gărzilor naționale, aceasta s-a făcut spre marele regret al locuitorilor³¹.

Activitatea Consiliului național român din Caransebeș se înscrie prin realizările — mărturie a patriotismului și maturității politice a membrilor săi — și durata existenței sale (s-a autodizolvat la 15 august 1919 după ce autoritățile române se instalaseră la 1 iunie) la loc de cinste în galeria faptelor închinete Marii Uniri.

GHEORGHE MAGAS

²⁵ Miron Constantinescu, Ștefan Pascu, (Sub redacția), *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968, p. 259.

²⁶ Gheorghe Neamțu, *op. cit.*, p. 39.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ D.G.A.S. București, *loc. cit.*, dosar 3, f. 1.

²⁹ Alexandru Porțeanu, *op. cit.*, doc. 18, p. 334.

³⁰ *Ibidem*, doc. 21, p. 337.

³¹ Gheorghe Neamțu, *op. cit.*, p. 41.

THE PRACTISING OF POWER BY THE ROMANIAN NATIONAL
COUNCIL CARANSEBEȘ INCLUDING THE PERIOD
OF NOVEMBER 1918—AUGUST 1919

(S u m m a r y)

Under the conditions created by the defeating of the Main Powers and by confusion which had appeared in the Austro-Hungarian state, the Romanian National Council from Caransebeș took upon itself the whole responsibility of leading the economical, social and political life in the town and of the predious electoral circle.

In the period including November 1918—August 1919 thanks to the well decided and competent action of the Council, the economical, social, national and military problems found adequate solutions, the activity of the citizens from Caransebeș being noted as a valuable part played in the carrying out of the Great Union.